

Download PDF

Omgaan met de effecten van negatieve jeugdervaringen in de schoolomgeving

Kinderen die negatieve jeugdervaringen hebben ondervonden die hun emotionele ontwikkeling beïnvloedt, kunnen problemen hebben met zelfregulering en relaties met leeftijdsgenoten. Veranderingen in taken of routines in de klas of minder gereguleerde spelactiviteiten zoals pauze of lunchtijd kunnen zeer stressvol zijn. Deze situaties kunnen onverwachte reacties tot gevolg hebben omdat kinderen hun gedrag moeilijk kunnen reguleren.

Scholen en met name klassen, moeten een veilige plek zijn waar kinderen zich vertrouwd en beschermd voelen en waar ze positieve relaties met anderen kunnen aangaan. Wanneer iemand zich veilig en gerespecteerd voelt, is het makkelijker ideeën en gevoelens te uiten. Om deze reden is de samenwerking van het onderwijzend personeel van fundamenteel belang. Deze samenwerking is onmisbaar bij het creëren van groepscohesie en een klassenklimaat dat wordt gekenmerkt door het inspelen op de behoeften aan bijvoorbeeld respect, zelfrespect en sociale veiligheid in de klas.

Scholen en met name klassen, moeten een veilige plek zijn waar kinderen zich vertrouwd en beschermd voelen en waar ze positieve relaties met anderen kunnen aangaan. Wanneer iemand zich veilig en gerespecteerd voelt, is het makkelijker ideeën en gevoelens te uiten. Om deze reden is de samenwerking van het onderwijzend personeel van fundamenteel belang. Deze samenwerking is onmisbaar bij het creëren van groepscohesie en een klassenklimaat dat wordt gekenmerkt door het inspelen op de behoeften aan bijvoorbeeld respect, zelfrespect en sociale veiligheid in de klas.

Kinderen die negatieve jeugdervaringen hebben meegemaakt, kunnen vaak het gevoel hebben dat een schijnbaar onschuldige situatie hun emotionele of fysieke veiligheid bedreigt, ondanks de inspanningen van de leerkracht om een veilige omgeving te creëren. De overmatige stress waarmee kinderen in dergelijke situaties te maken kunnen krijgen, kan ertoe leiden dat ze op onverwachte manieren reageren.

De mogelijke reacties vanuit het brein zijn dan vluchten, vechten of bevriezen. In de schoolomgeving kan dit zich vertalen in reacties van remming, isolatie of disproportioneel gedrag dat zichtbaar wordt in gedragingen als: schommelen in de stoel, afgeleid zijn in de klas, gebrek aan aandacht, regelmatig absent zijn, prikkelbaarheid en boos worden. In deze gevallen is het noodzakelijk voorbereid te zijn en eventuele alternatieven aan te reiken, zodat improvisatie of een reactie van een volwassene die juist meer onzekerheid kan veroorzaken te vermijden.

Enkele van de vaak voorkomende omstandigheden die bij deze kinderen een hoog stressniveau kunnen veroorzaken, zijn:

- **Scheiding van familie of verzorgers**

Naar school gaan in de vroege ochtenduren of afscheid nemen van de begeleidende volwassene kunnen gevoelige momenten zijn. Het kan nodig zijn om voor een bepaalde periode afspraken te maken met het gezin of de verzorgers over deze mogelijke triggers, zodat de onzekerheid die deze situaties kunnen oproepen zo veel mogelijk wordt vermeden.

- **Veranderingen in de routines of activiteiten in de klas**

Een verandering in de dagelijkse routines, een overgang naar een moeilijkere taak of een onverwachte verandering van activiteit kan kinderen uit hun comfortzone en hun emotionele veiligheid halen. Flexibele maar voorspelbare routines, vooraf aangekondigde veranderingen of rustig uitgelegde veranderingen helpen voor de nodige stabiliteit.

- **Afwezigheid van de mentor**

Mentoren zijn belangrijke personen voor kinderen. Hun onverwachte afwezigheid of een onaangekondigde verandering van de vaste leerkracht, zijn vaak van grote invloed op het gedrag van een groep. Voorkinderen met negatieve jeugdervaringen kan dit hun reacties sterker beïnvloeden. Het is aan te bevelen waar mogelijk te anticiperen op deze gebeurtenissen.

- **Vrije speelmomenten**

Alle momenten van de dag die minder gestructureerd zijn – lunchtijd, vrije tijd op het schoolplein of tijdens spelletjes – vereisen extra zorgvuldigheid en aandacht. Kinderen moeten op deze momenten afspraken maken over spelen, samen delen en omgang met anderen, en sociale vaardigheden. nConflicten en problemen met leeftijdsgenoten ontstaan wanneer sociale vaardigheden tekortschieten. Door op te letten, te controleren wat er gebeurt, passende strategieën voor te stellen en deze met de leerlingen in praktijk te brengen, kunnen ze beter met deze situaties omgaan.

- **Huiswerk en toetsen**

Huiswerk maken buiten schooltijd of je voorbereiden op een toets zijn vaak erg stressvolle activiteiten. Dit geldt vooral voor kinderen met grote problemen op het gebied van organisatie, planning of memoriseren. Enkele maatregelen waarmee rekening kan worden gehouden zijn: afspraken maken met het gezin over de tijd waarop er gestudeerd wordt, strategieën bij het maken van huiswerk, en zo nodig de werklast verminderen of versimpelen.

Aanbevelingen voor leerkrachten

Vanaf de kleuterschool tot het latere onderwijs hebben gezinnen of verzorgers vaak het gevoel dat zij voortdurend de behoeften van hun kinderen moeten uitleggen aan hun omgeving, vooral met betrekking tot gedrag of schoolprestaties. Het gevoel dat gezinnen of verzorgers vaak noemen is dat ze in een constante staat van verhoogde waakzaamheid leven omdat ze niet kunnen oplossen wat er in de klas gebeurt. Om deze situaties in goede banen te leiden is, naast een nauwe samenwerking tussen gezin en school, het volgende nodig:

- **Coördinatie binnen het onderwijsteam**

Een goede coördinatie tussen de leden van het onderwijsteam, plus een begeleidingsplan dat is aangepast aan de behoeften van elk kind, kan de overdracht van informatie tussen instanties verbeteren. Het zorgt ook voor meer mogelijkheden in samenwerking binnen het onderwijsteam.

- **Actief luisteren**

Voor een goede communicatie tussen het gezin en de school moeten beide partijen actief luisteren, elkaars rol respecteren en middelen delen die het leerproces van een leerling kunnen bevorderen.

Het negeren van de diversiteit van levenservaringen maakt het gemakkelijk om te vervallen in het gebruik van ongevoelige, exclusieve en discriminerende categorieën, wat de ontwikkeling van het onderwijsproces negatief beïnvloedt.

- **Werken met onzichtbare negatieve ervaringen**

In veel gevallen hebben geadopteerde kinderen, pleegkinderen of kinderen die in residentiële centra wonen behoeften die niet zichtbaar zijn en waar de meeste leerkrachten zich niet van bewust zijn. Het is belangrijk om voorbereid te zijn op het werken met de gevolgen die kinderen met negatieve jeugdervaringen hebben en waarbij die ervaringen deel uitmaken van hun levensgeschiedenis van vóór de adoptie of pleegzorg. Empathie is belangrijk om deze kinderen te begrijpen..

- **Positieve bekrachtiging**

Diverse onderzoeksprojecten laten zien dat kinderen beter reageren op positieve bekrachtiging van hun gedrag en op het vermijden van sancties en straffen. Gezamenlijke regels tussen gezin en school zijn een uitstekend voorbeeld waaruit blijkt dat beide samenwerken voor het welzijn van het kind.

- **Let op triggers**

Observeer welke triggers kinderen de controle doen verliezen van hun gedrag en waarvan ze zich niet bewust zijn. Triggers identificeren door de reacties van het kind te volgen, helpt de volwassene om het gedrag van het kind te begrijpen. Er mag niet vergeten worden dat de reacties van deze kinderen fysiologisch zijn en niet doordacht. Voor leerkrachten kan dit een uitdaging zijn om zich mentaal voor te stellen wanneer ze niet over alle benodigde informatie beschikken. Verbale lessen zijn in deze gevallen niet voldoende voor het kind om tot zelfregulering te komen. Het is noodzakelijk om – met het kind – de strategieën te oefenen die nodig zijn om deze zelfcontrole wel te kunnen toepassen. De integratie van de strategieën kost het kind tijd. Soms, zelfs wanneer iemand hen probeert te knuffelen en te beschermen, kunnen kinderen die negatieve jeugdervaringen hebben meegemaakt, deze benadering als een bedreiging zien en reageren met agressieve of onverwachte reacties. Dergelijke liefdevolle benadering kan ook alarmbellen doen rinkelen bij het kind. Kinderen kunnen zich bedreigd voelen of terughoudend zijn met vertrouwen vanwege de schade die eerder is aangericht. Deze liefdevolle benadering moet geleidelijk, zonder dwang en met veel geduld plaatsvinden.

- **Training van leerkrachten**

De training van leerkrachten op het gebied van adoptie en pleegzorg is essentieel om de onderwijsbehoeften van deze groep te begrijpen en daaraan tegemoet te komen. Kinderen brengen een groot deel van hun tijd door op school, waar ze relaties aangaan met leeftijdsgenoten en volwassenen buiten hun gezinssituatie. Leerkrachten moeten gevoelig zijn voor en kennis hebben van kinderen die negatieve jeugdervaringen hebben meegemaakt om de verschillende uitdagingen die zich gedurende de dag voordoen het hoofd te kunnen bieden.